

Wiad. entomol.	19 (3-4): 135-141	Poznań 2001
----------------	-------------------	-------------

Nowe i rzadkie gatunki kusakowatych (*Coleoptera: Staphylinidae*)
na Podlasiu, Wyżynie Lubelskiej, Rostoczu
i Nizinie Sandomierskiej

New records of *Staphylinidae* (*Coleoptera*) from Podlasie, Lublin Upland,
Rostocze and Sandomierz Lowland (E Poland)

BERNARD STANIEC

Zakład Zoologii Instytutu Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

ABSTRACT: New records of 41 species of *Staphylinidae* from Podlasie, Lublin Upland, Rostocze and Sandomierz Lowland (E Poland) are given. Some data on the biology of *Stenus kiesenwetteri* ROSENHAUER are provided.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Staphylinidae*, new records, E Poland.

Praca jest kontynuacją badań inwentaryzacyjnych dotyczących *Staphylinidae* wschodniej części Polski. Według podziału na krainy geograficzne przyjętego w „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1979, 1980, 1981), wymienione stanowiska znajdują się na terenie Wyżyny Lubelskiej, Podlasia, Rostocza lub Niziny Sandomierskiej. Poniżej podano miejsca występowania 41 gatunków kusakowatych nowych dla poszczególnych krain (jedynie *Lathrobium furcatum* CZWAL. wykazano już wcześniej z Wyżyny Lubelskiej). Taksony zasługujące na większą uwagę omówiono nieco szerzej. Wszystkie okazy były łowione przez autora i znajdują się w jego zbiorach.

Lesteva pubescens MANNERHEIM, 1831

– Wyżyna Lubelska: Borów (EB62), 26 V 1999, 1 ex. wypłoszony z płaskiego brzegu nad rzeką Karasiówką; Sobieska Wola (FB34), 10 V 199, 1 ex., brzeg źródłiska.

W kraju gatunek sporadycznie spotykany, znany dotychczas z kilku krain, a ostatnio podany z Bieszczadów (SZUJECKI 1996).

Lesteva punctata (ERICHSON, 1839)

- Wyżyna Lubelska: Majdan Kozicki (FB26), 23 VIII 1999, 2 exx., wysiane z liści nad brzegiem potoku śródleśnego.

W Polsce gatunek rzadko łowiony, znany z kilku, prawie wyłącznie górskich krain, przy czym nowsze dane o występowaniu tego kusaka dotyczą Bieszczadów (SZUJECKI 1996). W związku z tym, podana wyżej informacja o nowym stanowisku tego taksonu zasługuje na szczególną uwagę, gdyż dotyczy stanowiska niżowego.

Oxytelus rugifrons HOCHHUTH, 1849

- Wyżyna Lubelska: Zakrzów (FB38), 6 III 1999, 3 exx., złowione w napływkach na łące położonej w dolinie Wieprza.

Takson rzadko łowiony, znany dotychczas z kilku krain, przy czym nowsze dane dotyczą Beskidu Zachodniego (PAŚNIK 1997).

Platystethus nitens (C. R. SAHLBERG, 1832)

- Wyżyna Lubelska: Łańcuchów (FB37), 26 IV 1998, 10 exx., łowione „na upatrzonego” na wilgotnej ścieżce śródpolnej w dolinie Wieprza.

W Polsce gatunek znany z nielicznych stanowisk w kilku krainach, niedawno wykazany też z Puszczy Białowieskiej i Roztocza (KUBISZ, SZWAŁKO 1991; STANIEC 1996).

Thinobius pusillimus (HEER, 1839)

- Podlasie: Sławatycze (FC73), 27 VIII 1999, 3 exx., złowione w wilgotnej, piaszczystej glebie brzegu Bugu.

Samce tego chrząszcza można odróżnić po bardzo charakterystycznym aparacie kopolacyjnym zaopatrzonym w długą nić (LOHSE 1964). W Polsce i poza krajem kusak mało znany i bardzo rzadko łowiony, u nas wykazany z kilku krain, przy czym od przeszło 85 lat nie notowany.

Lathrobium furcatum CZWALINA, 1888

- Wyżyna Lubelska: Męcierz ad Kazimierz Dolny (EB68) 29 IV 1999, 1 ex. (♂), wysiany z mchu u podnóża zbocza kredowego; Brzeziny (FB64), 30 VII 1999, 1 ex. (♂), wysiany ze ściółki w śródleśnym wąwozie lessowym.

W Polsce jedyne, dotychczas znane stanowisko tego gatunku znajduje się również na terenie Wyżyny Lubelskiej. Charakter ekologiczny wszystkich znanych obecnie stanowisk tego kusaka na terenie kraju potwierdza przypuszczenie o jego nietypowych preferencjach ekologicznych (STANIEC, GAŁ-

KA 1996). Wydaje się, że *L. furacatum* na terenie Polski wykazuje brak ściśłego, typowego dla tego gatunku powiązania z silnie wilgotnymi, nadbrzeżnymi strefami wód (KOCH 1989), a preferuje miejsca wyraźnie mniej wilgotne (np. kępy mchu na skarpach wapiennych, ściółka lasów grądowych).

Stenus kiesewetteri ROSENHAUER, 1856

– Roztocze: Nowiny-Hamernia, (FA59), 18 V 1999, 10 exx., wypłoszony z turzyc i situ na okraju torfowiska wysokiego; Morgi ad Józefów, (FA49), 18 V 1999, 3 exx., wypłoszone z turzyc i torfowców na obrzeżu jeziora.

Ten unikalny, stenotopowy gatunek związany z torfowiskami wysokimi i przejściowymi jest znany dotychczas w kraju zaledwie z 3 krain, przy czym nowsze dane pochodzą z Podlasia i Niziny Sandomierskiej (STANIEC 1994, 1996, 1999). W laboratorium złowione okazy karmiono z powodzeniem mszycami. W krótkim czasie po założeniu hodowli obserwowano kopulację (20 V – 1 VI), potem składanie pojedynczych, owalnych i jasnożółtych jaj (22 V – 30 V), a następnie wylęg larw (28 V – 3 VI 1999). Karmione mszycami postacie larwalne udawało się doprowadzić najdalej do drugiego (L₂) stadium rozwojowego (tylko jedną larwę).

Quedius umbrinus ERICHSON, 1839

– Wyżyna Lubelska: Zakrzów (FB38), 7 III 1999, 3 exx., złowione w napływkach na łące w dolinie Wieprza.

Kusak dość rzadko łowiony, związany z różnorodnymi biotopami wilgotnymi, a ostatnio wykazany z Bieszczadów i pobraża Bałtyku (SZUJECKI 1996; SMOLEŃSKI 1997).

Myllaena infuscata KRAATZ, 1853

– Podlasie: Bukowski Las ad Macoszyn (FB79), 11 VIII 1999, 2 exx., wypłoszone wodą na śródleśnym torfowisku wysokim.

W kraju gatunek dość rzadko łowiony, znany z kilku krain.

Oligota pusillima (GRAVENHORST, 1806)

– Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 19 VIII 1999, 1 ex., wysiany z kompostu. W Polsce gatunek rzadko łowiony, znany z kilku stanowisk w 6 krainach.

Oligota rufipennis KRAATZ, 1858

– Wyżyna Lubelska: Milejów (FB37), 21 X 1999, 1 ex., wysiany z kompostu. W Polsce gatunek bardzo rzadki, wykazany dotychczas z 2 krain.

Aloconota languida (ERICHSON, 1837)

- Podlasie: Wołczyny nad Bugiem (FC80), 14 X 1999, 1 ex., wysiany ze ściółki w nadrzecznym lesie łągowym (*Salici-Populetum*).

W Polsce kusak bardzo rzadko łowiony, znany zaledwie z kilku stanowisk, z których zdecydowana większość dotyczy danych sprzed ponad stu lat.

Aloconota sulcifrons (STEPHENS, 1832)

- Wyżyna Lubelska: Majdan Kozicki (FB26), 23 VIII 1999, 1 ex., wysiany nad brzegiem potoku śródleśnego; Drewniki ad Krasnystaw (FB63), 30 VII 1999, 2 exx., wypłoszone wodą z brzegu potoku śródleśnego.

W kraju gatunek stosunkowo rzadko wykazywany, znany z nielicznych stanowisk, ostatnio podany z Bieszczadów (SZUJECKI 1996).

Atheta arctica (THOMSON, 1856)

- Podlasie: Jelino (FB49), 13 IX 1999, 1 ex., wysiany na obrzeżu torfowiska przejściowego i wysokiego.

W Polsce znany zaledwie z kilku stanowisk, a ostatnio notowany z Roztocza (MELKE, STANIEC 2000).

Atheta basicornis (MULSANT et REY, 1852)

- Wyżyna Lubelska: Łańcuchów (FB37), 18 IX 1999, 1 ex., wysiany ze ściółki w starym lesie łągowym.

W kraju gatunek rzadki, znany zaledwie z kilku stanowisk, przy czym nie łowiony już od ponad 60 lat.

Atheta malleus JOY, 1913

- Podlasie: Sławatycze (FC73), 27 VIII 1999, 1 ex., złowiony w piaszczystej glebie na brzegu Bugu; Dołhobrody (FC72), 27 VIII 1999, 1 ex., piaszczysty brzeg Bugu.
- Wyżyna Lubelska: Kolonia Jaszczów (FB37), 17 VIII 1999, 1 ex., złowiony w glebie na stromej skarpie Wieprza.

W Polsce gatunek dotychczas znany tylko z trzech krain, przy czym nowsze dane pochodzą ze Śląska Dolnego i Pobrzeża Bałtyku (BOROWIEC 1990; SMOLEŃSKI 1997).

Atheta planipennis (THOMSON, 1855)

- Wyżyna Lubelska: rez. „Chmiel” ad Kszczonów (FB25), 23 VIII 1999, 2 exx., wysiane ze ściółki w grądzie (*Tilio-Carpinetum*).

W kraju gatunek rzadko wykazywany, znany z kilku stanowisk, a nowsze dane dotyczą jedynie pobrzeża Bałtyku (SMOLEŃSKI 1997).

Calodera riparia ERICHSON, 1837

– Podlasie: Bukowski Las ad Macoszyn (FB79), 4 X 1999, 1 ex., wysiany na obrzeżu torfowiska wysokiego.

W kraju znany z nielicznych stanowisk w kilku krainach, a ostatnio odnaleziony również na Pobrzeżu Bałtyku (SMOLEŃSKI 1997).

Ocalea badia ERICHSON, 1837

– Wyżyna Lubelska: Ewopole (FB46), 20 IX 1999, 1 ex., wysiany na obrzeżu wilgotnego lasu w sąsiedztwie podmokłej łąki.

Chrząszcz nie często wykazywany, ostatnio podany z Bieszczadów (SZUJECKI 1996).

Ocalea rivularis MILLER, 1852

– Roztocze: Majdan Kasztelański (FA49), 29 IX 1999, 1 ex., wysiany z liści na brzegu potoku śródleśnego.

W kraju gatunek bardzo rzadki, znany głównie z terenów górzystych w 5 krainach. Nowsze dane dotyczące występowania tego chrząszcza pochodzą z Bieszczadów i Ojcowskiego Parku Narodowego (SZUJECKI 1996; KUBISZ, PAWŁOWSKI 1998).

Deubelia picina (AUBÉ, 1850)

– Nizina Sandomierska: Bagno Rakowskie ad Janów (FB10), 28 VII 1998, 1 ex., wypłoszony wodą z kępy turzyc.

W Polsce gatunek dość rzadko łowiony, znany z kilku krain.

Gatunkami nowymi dla Podlasia są również: *Olophrum assimile* (PAYK.)

– Bukowski Las (FB79); *Oxytelus sculptus* GRAV. – Lejno (FB49); *Euaesthetus laeviusculus* (MANN.) – Jelino (FB49); *Euaesthetus ruficapillus* (LAC.)

– Bukowski Las (FB79); *Leptacinus othioides* (= *sulcifrons*) BAUDI – Lejno (FB49); *Cilea* (= *Leucoparyphus*) *silphoides* L. – Lejno (FB49); *Myllaena intermedia* ER. – Jelino (FB49); *Myllaena dubia* (GRAV.) – Macoszyn (FB79); *Sepedophilus bipunctatus* (GRAV.) – Żłobek Duży (FC70).

Gatunki nowe dla Wyżyny Lubelskiej to także: *Phyllodrepa floralis* PAYK.

– Brzeziny (FB64); *Litocharis ochracea* (GRAV.) – Milejów (FB37); *Gyrophaena angustata* (STEPH.) – rez. „Chmiel” (FB25); *Amischa analis* (GRAV.) – Łańcuchów (FB37); *Atheta elongatula* (GRAV.) – Sobianowice (FB18);

Atheta gagatina BAUDI – Ewopole (FB46), *Atheta laticollis* (STEPH.) – Ewopole (FB46); *Atheta nigra* (KRAATZ) – Milejów (FB37); *Atheta trinotata* (KRAATZ) – Kolonia Jaszczów (FB37) i *Bolitochara obliqua* ER. – rez. „Chmiel” (FB25).

Dla Niziny Sandomierskiej gatunkiem nowym jest natomiast *Gymnusa brevicollis* (PAYK.) – Bagno Rakowskie (FB10).

SUMMARY

Distribution data on 41 species of *Staphylinidae* from Podlasie, Lublin Upland, Roztocze or Sandomierz Lowland (E Poland) are given; except *Lathrobium furcatum* CZWALINA these are the first records from the respective geographical provinces: *Olophrum assimile* (PAYK.), *Thinobius pusillimus* (HEER), *Oxytelus sculptus* GRAV., *Euaesthetus laeviusculus* (MANN.), *Euaesthetus ruficapillus* (LAC.), *Leptacinus othioides* (= *sulcifrons*) BAUDI, *Sepedophilus bipunctatus* (GRAV.), *Cilea* (= *Leucoparyphus*) *silphoides* L., *Myllaena infuscata* KRAATZ, *Myllaena intermedia* ER., *Myllaena dubia* (GRAV.), *Aloconota languida* (ER.), *Atheta arctica* (THOMS.), *Atheta malleus* JOY and *Calodera riparia* ER. – for Podlasie; *Lesteva pubescens* MANN, *Lesteva punctata* (ER.), *Phyllodrepa floralis* PAYK., *Oxytelus rugifrons* HOCHH., *Platystethus nitens* (C. R. SAHLB.), *Litocharis ochracea* (GRAV.), *Quedius umbrinus* ER., *Gyrophæna angustata* (STEPH.), *Oligota pusillima* (GRAV.), *Oligota rufipennis* KRAATZ, *Amischa analis* (GRAV.), *Aloconota sulcifrons* (STEPH.), *Atheta basicornis* (MULS. et REY), *Atheta elongatula* (GRAV.), *Atheta gagatina* BAUDI, *Atheta laticollis* (STEPH.), *Atheta malleus* JOY, *Atheta nigra* (KRAATZ), *Atheta planipennis* (THOMS.), *Atheta trinotata* (KRAATZ), *Bolitochara obliqua* ER. and *Ocalea badia* ER. – for Lublin Upland; *Stenus kiesewetteri* ROSENH. and *Ocalea rivularis* MILLER – for Roztocze; *Gymnusa brevicollis* (PAYK.) and *Deubelia picina* (AUBÉ) – for Sandomierz Lowland.

PIŚMIENNICTWO

- BOROWIEC L., 1990: New records of Polish *Staphylinidae* (Coleoptera). Pol. Pismo Ent., **59**: 817 - 820.
- BURAKOWSKI M., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1979: Chrząższe Coleoptera – *Staphylinidae*, część 1. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **6**: 1-310.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1980: Chrząższe Coleoptera – Kusakowate *Staphylinidae*, część 2. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **7**: 1-272.
- BURAKOWSKI M., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1981: Chrząższe Coleoptera – *Staphylinidae*, część 3. Kat. fauny Polski, Warszawa, XXIII, **8**: 1-330.
- KOCH K., 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, 1. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 440 ss.
- KUBISZ D., PAWŁOWSKI J., 1998: Suplement do znajomości chrząszczy (Coleoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego i jego otuliny (w 145 rocznicę rozpoczęcia inwentaryzacji faunistycznej w Ojcowie). Prądnik. Prace Muz. Szafera, **11-12**: 293-323.

- KUBISZ D., SZWAŁKO P., 1991: Nowe dla Podlasia i Puszczy Białowieskiej gatunki chrząszczy (*Coleoptera*). *Wiad. Entomol.*, **10** (1): 5-14.
- LOHSE, G. A., 1964, *Staphylinidae I (Micropeplinae bis Tachyporinae)*. [W:] FREUDE H., HARDE K. W., LOHSE G. A., *Die Käfer Mitteleuropas* **4**. Krefeld. 264 ss.
- MELKE A., STANIEC B., 2000: Materiały do poznania *Aleocharinae (Staphylinidae, Coleoptera)* wschodniej Polski. *Wiad. Entomol.*, **18** (4): 199-206.
- PAŚNIK G., 1997: Interesujące i rzadkie dla fauny krajowej gatunki kusakowatych (*Coleoptera: Staphylinidae*). *Wiad. Entomol.*, **16** (2): 69-74.
- SMOLEŃSKI M., 1997: Epigeic staphylinid communities (*Coleoptera: Staphylinidae*) in primary succession on coastal moving dunes of the Słowiński National Park. *Pol. Pismo Ent.*, **66**: 45-81.
- STANIEC B., 1994: Materiały do poznania kusakowatych (*Coleoptera, Staphylinidae*) Wyżyny Lubelskiej. Część I. *Wiad. Entomol.*, **13** (2): 95-99.
- STANIEC B., 1996: Kusakowate (*Coleoptera, Staphylinidae*) nowe dla Roztocza. *Wiad. Entomol.*, **15** (1): 55-56.
- STANIEC B., 1999: Materiały do poznania *Steninae (Coleoptera: Staphylinidae)* torfowisk wschodniej Polski. *Wiad. Entomol.*, **18** (1): 53-54.
- STANIEC B., GAŁKA J., 1996: *Lathrobium furcatum* CZWALINA, 1888 (*Coleoptera, Staphylinidae*) – nowy dla fauny Polski przedstawiciel kusakowatych. *Wiad. Entomol.*, **15** (2): 77-80.
- SZUJECKI A., 1996: Kusakowate (*Coleoptera, Staphylinidae*) Bieszczadów Zachodnich. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa. 224 ss.

RECENZJE – REVIEWS

LAIBNER S., 2000: *Elateridae* of the Czech and Slovak Republics (České a Slovenské republiky); Illustrated key (Ilustrovaný kľíč). Kábourek, Zlín. 292 ss. (w tym 9 tabl. barwnych). ISBN 80-901466-2-7.

Dzieło znanego czeskiego koleopterologa – amatora (absolwenta studiów pedagogicznych, do emerytury zawodowo związanego ze szkolnictwem) od lat zajmującego się sprząkowatymi (*Coleoptera: Elateridae*) – Stanislava LAIBNER’a to godna uwagi pozycja w europejskim piśmiennictwie entomologicznym. Omawiana książka, mimo iż jej podtytuł sugeruje, iż jest to wyłącznie ilustrowany klucz do oznaczania, jest w rzeczywistości pewnego rodzaju monografią środkowoeuropejskich *Elateridae*.

Książkę otwiera wstęp, którego głównym tematem jest przegląd opracowań zawierających klucze do oznaczania środkowoeuropejskich sprzązków. Jak wynika z przedstwowego przeglądu, piśmiennictwo w tym zakresie jest dość ubogie, w związku czym omawiana pozycja stanowić może istotne jego uzupełnienie. W kolejnych rozdziałach autor prezentuje zakres różnorodności ekologicznej w obrębie *Elateridae*, obejmującej m.in. preferencje troficzne larw, omawia morfologię imago i stadiów preimaginalnych, ogólną biologię przedsta-